

Ġabra tal-ġurisprudenza

SENTENZA TAL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (L-Ewwel Awla)

12 ta' Ġunju 2014*

“Rinviju għal deċiżjoni preliminari — Politika soċjali — Direttiva 2003/88/KE — Organizzazzjoni tal-ħin tax-xogħol — Leave annwali mħallas — Kumpens finanzjarju fil-każ ta' mewt”

Fil-Kawża C-118/13,

li għandha bħal suġġett talba għal deċiżjoni preliminari skont l-Artikolu 267 TFUE, imressqa mill-Landesarbeitsgericht Hamm (il-Ġermanja), permezz ta' deċiżjoni tal-14 ta' Frar 2013, li waslet fil-Qorti tal-Ġustizzja fl-14 ta' Marzu 2013, fil-proċedura

Gülay Bollacke

vs

K + K Klaas & Kock B.V. & Co. KG,

IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (L-Ewwel Awla),

komposta minn A. Tizzano, President tal-Awla, E. Levits (Relatur), M. Berger, S. Rodin u F. Biltgen, Imħallfin

Avukat Ġenerali: M. Wathelet,

Reġistratur: A. Calot Escobar,

wara li rat il-proċedura bil-miktub,

wara li kkunsidrat l-osservazzjonijiet ippreżentati:

- għal K + K Klaas & Kock B.V. & Co. KG, minn M. Scheier, Rechtsanwalt,
- għall-Gvern Ġermaniż, minn T. Henze u J. Möller, bħala aġenti,
- għall-Gvern Daniż, minn M. Wolff u V. Pasternak Jørgensen, bħala aġenti,
- għall-Gvern Ungeriz, minn M. Fehér kif ukoll minn K. Szíjjártó u K. Molnár, bħala aġenti,
- għall-Gvern tar-Renju Unit, minn L. Christie, bħala aġent, assistit minn E. Dixon, barrister,
- għall-Kummissjoni Ewropea, minn M. van Beek u F. Schatz, bħala aġenti,

* Lingwa tal-kawża: il-Ġermaniż.

wara li rat id-deċiżjoni, meħuda wara li nstema' l-Avukat Ġenerali, li l-kawża tinqata' mingħajr konkluzjonijiet,

tagħti l-preżenti

Sentenza

- 1 It-talba għal deċiżjoni preliminari tirrigwarda l-interpretazzjoni tal-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, tal-4 ta' Novembru 2003, li tikkonċerna ċerti aspetti tal-organizzazzjoni tal-ħin tax-xogħol (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 5, Vol. 4, p. 381).
- 2 Din it-talba giet ipprezentata fil-kuntest ta' kawża bejn G. Bollacke u l-persuna li timpjega preċedenti tar-raġel tagħha li miet, K + K Klaas & Kock B.V. & Co. KG (iktar 'il quddiem "K + K"), dwar id-dritt tal-persuna kkonċernata li tircievi kumpens finanzjarju għal leave annwali mħallas mhux meħud minn J. Bollacke fid-data tal-mewt tiegħu.

Il-kuntest ġuridiku

Id-dritt tal-Unjoni

- 3 L-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88, intitolat "Leave annwali", huwa fformulat kif ġej:

"1. L-Istati Membri għandhom jieħdu l-miżuri meħtieġa ħalli jassiguraw li kull ħaddiem ikun intitolat għal-leave annwali bil-ħlas ta' mill-anqas erba' ġimgħat b'konformità mal-kondizzjonijiet għall-intitolament għal, u l-għoti ta', leave bħal dan stabbilit bil-leġislazzjoni nazzjonali u/jew bil-prattika.

2. Il-perijodu minimu ta' leave annwali bil-ħlas ma jistgħax ikun mibdul b'pagament ta' benefiċċji bħala kumpens, apparti minn meta r-relazzjoni ta' l-impieg tkun giet itterminata."
- 4 L-Artikolu 15 ta' din id-direttiva, intitolat "Disposizzjonijiet l-aktar favorevoli", jgħid:

"Din id-Direttiva m'għandiex taffettwa d-dritt tal-Istati Membri li japplikaw jew jintroduċu liġijiet, regolamenti jew disposizzjonijiet amministrattivi aktar favorevoli għal-protezzjoni tas-saħħa u s-sigurtà ta' ħaddiema jew li jiffaċilitaw jew jippermettu l-applikazzjoni ta' ftehim kollettiv jew ta' ftehim oħrajn konkluzi bejn iż-żewġ naħat ta' l-industrija li huma aktar favorevoli għal-protezzjoni tas-saħħa u s-sigurtà tal-ħaddiema."
- 5 L-Artikolu 17 tal-imsemmija direttiva jipprevedi li l-Istati Membri jistgħu jidderogaw minn ċerti dispozizzjonijiet tagħha. Madankollu, ma hija permessa ebda deroga fir-rigward tal-Artikolu 7 ta' din id-direttiva.

Id-dritt Ġermaniż

- 6 L-Artikolu 7(4) tal-liġi Federali dwar il-leave (Bundesurlaubsgesetz), tat-8 ta' Jannar 1963 (BGBl. 1963, p. 2), fil-verżjoni tagħha tas-7 ta' Mejju 2002 (BGBl. I, p. 1529), jipprevedi:

"Jekk, minħabba t-tmiem tar-relazzjoni ta' impjeg, il-leave ma jistax jingħata totalment jew parzjalment, ikun hemm lok li jingħata kumpens."

- 7 Skont l-Artikolu 1922(1) tal-Kodiċi Ċivili (Bürgerliches Gesetzbuch), l-universalità tal-assi ta' persuna (suċċessjoni) hija trasmessa, fil-mewt ta' dan tal-aħħar (apertura tas-suċċessjoni), lil persuna waħda jew lil iktar persuni (eredi).

Il-kawża prinċipali u d-domandi preliminari

- 8 G. Bollacke hija l-unika aventi kawża tal-mejjet żewġha, impjegat ma' K + K bejn l-1 ta' Awwissu 1998 u d-19 ta' Novembru 2010, id-data tal-mewt tiegħu.
- 9 Mis-sena 2009, J. Bollacke kien ibati minn marda serja. Matul dik is-sena, kien fi stat ta' inkapaċità għax-xogħol għal iktar minn tmien xhur. Huwa reġa kien f'dan l-istat mill-11 ta' Ottubru 2010 sad-data tal-mewt tiegħu.
- 10 Huwa paċifiku li J. Bollacke kellu, fid-data tal-mewt tiegħu, dritt għall-minimu ta' 140.5 jiem ta' leave annwali mhux meħud.
- 11 B'ittra tal-31 ta' Jannar 2011, G. Bollacke talbet mingħand kumpens finanzjarju mingħand K + K għal dawn il-jiem ta' leave mhux meħuda. K + K ċaħdet din it-talba minhabba li hija kellha dubju li hemm dritt li kien trasmess b'suċċessjoni.
- 12 Il-qorti tal-ewwel istanza, adita minn din l-istess talba minn G. Bollacke, ċaħditha wkoll, peress li, skont il-ġurisprudenza tal-Bundesarbeitsgericht, dritt għal kumpens finanzjarju għal leave annwali mħallas mhux meħud fi tmiem ir-relazzjoni ta' impjieg ma jinholoqx meta din ir-relazzjoni tintemm wara l-mewt tal-ħaddiem. Peress li din id-deċiżjoni giet appellata, il-qorti tar-rinviju ssaqsi dwar il-fondatezza ta' din il-ġurisprudenza nazzjonali fid-dawl tal-ġurisprudenza tal-Qorti tal-Ġustizzja dwar l-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88.
- 13 F'dawn iċ-ċirkustanzi, il-Landesarbeitsgericht Hamm iddeċidiet li tissospendi l-proċeduri quddiemha u li tagħmel is-segweni domandi preliminari lill-Qorti tal-Ġustizzja:
- "1) L-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 2003/88/KE għandu jiġi interpretat fis-sens li jipprekludi leġislazzjoni jew prattika nazzjonali li minnhom jirriżulta li d-dritt għal minimu ta' leave annwali mħallas jintemm kollu mal-mewt tal-ħaddiem, jiġifieri mhux biss id-dritt għal eżenzjoni mill-obbligu ta' xogħol (li ma jkunx għadu jista' jiġi eżegwit), iżda wkoll id-dritt għall-ħlas tal-leave?
- 2) L-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88/KE għandu jiġi interpretat fis-sens li mat-tmiem tar-relazzjoni ta' xogħol [impjieg], id-dritt għal allowance kumpensatorja fir-rigward tal-minimu ta' leave annwali mħallas huwa marbut mal-persuna tal-ħaddiem b'tali mod li dan tal-aħħar jista' jinvoka dan id-dritt biss sabiex ikun jista' jwettaq, anki f'data sussegwenti, l-għanijiet ta' mistrieħ u ta' hin liberu marbuta mal-għoti tal-leave annwali mħallas?
- 3) L-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 2003/88/KE għandu jiġi interpretat fis-sens li, fil-kuntest tal-organizzazzjoni tal-hin tax-xogħol, il-persuna li timpjega hija obbligata, fid-dawl tal-protezzjoni tas-sigurtà u tas-saħħa tal-ħaddiema, li tagħti effettivament il-leave lill-ħaddiem sal-aħħar tas-sena kalendarja jew sa mhux iktar tard mill-iskadenza tal-perijodu għall-posponiment tal-leave previst mill-kuntratt ta' xogħol, irrispettivament minn jekk il-ħaddiem ikunx ippreżenta applikazzjoni għal-leave jew le?"

Fuq id-domandi preliminari

- 14 Permezz tat-tliet domandi tagħha, li għandhom jiġu eżaminati flimkien, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 għandux jiġi interpretat fis-sens li jipprekludi legiżlazzjoni jew prattiki nazzjonali, bħal dawk inkwistjoni fil-kawża prinċipali, li jipprevedu li d-dritt għal-leave annwali mhallas jispicċa mingħajr id-dritt għal kumpens finanzjarju għal-leave mhux meħud, meta r-relazzjoni ta' impjeg tintemm minhabba l-mewt tal-ħaddiem u, fl-affermattiv, jekk il-benefiċċju ta' tali kumpens jiddependix fuq talba minn qabel mill-persuna kkonċernata.
- 15 F'dan ir-rigward, għandu jitfakkar li, skont ġurisprudenza stabbilita tal-Qorti tal-Ġustizzja, id-dritt għal-leave annwali mhallas ta' kull ħaddiem għandu jitqies li huwa prinċipju tad-dritt soċjali tal-Unjoni ta' importanza partikolari, li minnu ma tistax issir deroga u li l-implementazzjoni tiegħu mill-awtoritajiet nazzjonali kompetenti għandha ssir biss fil-limiti espressament stipulati fid-Direttiva tal-Kunsill 93/104/KE, tat-23 ta' Novembru 1993, dwar xi aspetti tal-organizzazzjoni tal-ħin tax-xogħol (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 5, Vol. 2, p. 197), liema direttiva giet ikkodifikata bid-Direttiva 2003/88 (ara s-sentenzi *Schultz-Hoff et*, C-350/06 u C-520/06, EU:C:2009:18, punt 22 ; *KHS*, C-214/10, EU:C:2011:761, punt 23, kif ukoll *Dominguez*, C-282/10, EU:C:2012:33, punt 16).
- 16 Barra minn hekk, għandu jiġi enfasizzat, minn naħa, li l-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 ma huwiex fost id-dispożizzjonijiet li espressament jippermettu deroga (ara s-sentenza *Schultz-Hoff et*, EU:C:2009:18, punt 24), u, min-naħa l-oħra, li din id-direttiva tittratta d-dritt għal-leave annwali u li jinkiseb hłas f'dan ir-rigward bħala li jikkostitwixxu żewġ aspetti ta' dritt wieħed.
- 17 Fl-aħħar nett, il-Qorti tal-Ġustizzja enfasizzat digà li meta r-relazzjoni ta' impjeg tiġi tterminata u li, it-tehid effettiv tal-leave annwali mhallas ma huwiex iktar possibbli, sabiex jiġi evitat li, minhabba din l-impossibbiltà, kull tgawdija mill-ħaddiem ta' dan id-dritt, anki taħt forma ta' flus, tkun eskluża, l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/08 jipprevedi li l-ħaddiem għandu dritt għal pagament ta' kumpens (ara, f'dan is-sens, is-sentenzi *Schultz-Hoff et*, EU:C:2009:18, punt 56, u *Neidel*, C-337/10, EU:C:2012:263, punt 29).
- 18 B'hekk, il-Qorti tal-Ġustizzja kkunsidrat li l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 għandu jiġi interpretat fis-sens li huwa jipprekludi dispożizzjonijiet jew prattiki nazzjonali li jipprevedu li, mat-terminazzjoni tar-relazzjoni ta' impjeg, ebda kumpens ta' leave annwali mhallas mhux meħud ma jithallas lill-ħaddiem li kien bil-leave tal-mard matul il-perijodu ta' referenza kollu jew parti minnu u/jew perijodu għall-garr tal-leave kollu jew parti minnu, raġuni li għaliha huwa ma setax jeżerċita d-dritt tiegħu għal-leave annwali mhallas (sentenza *Schultz-Hoff et*, EU:C:2009:18, punt 62).
- 19 Huwa fid-dawl ta' din il-ġurisprudenza li għandu għandu jiġi eżaminat jekk, fil-każ li l-każ fejn l-okkorrenza li tterminat ir-relazzjoni ta' impjeg hija l-mewt tal-ħaddiem, tali okkorrenza tistax tkun ta' ostakolu sabiex id-dritt għal-leave annwali mhallas jinbidel fi dritt għal kumpens finanzjarju.
- 20 F'dan ir-rigward, għandu jiġi rrilevat li dan id-dritt għal-leave annwali jikkostitwixxi biss wieħed miż-żewġ aspetti ta' prinċipju essenzjali tad-dritt soċjali tal-Unjoni u li dan tal-aħħar ifisser ukoll id-dritt għall-għoti ta' hłas (ara, f'dan is-sens, is-sentenza *Schultz-Hoff et*, EU:C:2009:18, punt 60 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 21 Fil-fatt, l-espressjoni "leave annwali bil-hłas", użata mil-legiżlatur tal-Unjoni, b'mod partikolari, fl-Artikolu 7(1) tad-Direttiva 2003/88, tfisser li, tul il-perijodu ta' leave annwali fis-sens ta' din id-direttiva, ir-remunerazzjoni tal-ħaddiem għandha tibqa' tithallas. Fi kliem ieħor, dan il-ħaddiem għandu jirċievi r-remunerazzjoni normali għal dan il-perijodu ta' serħan (ara, f'dan is-sens, is-sentenzi *Robinson-Steele et*, C-131/04 u C-257/04, EU:C:2006:177, punt 50; *Schultz-Hoff et*, EU:C:2009:18, punt 58, kif ukoll *Lock*, C-539/12, EU:C:2014:351, punt 16).

- 22 Sabiex jiġi żgurat ir-rispett għal dan id-dritt fundamentali tal-ħaddiem stabbilit mid-dritt tal-Unjoni, il-Qorti tal-Ġustizzja ma tistax tagħti interpretazzjoni restrittiva tal-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, b'detriment għad-drittijiet li l-ħaddiem jikseb minnha (ara, f'dan is-sens, is-sentenza Heimann u Toltschin, C-229/11 u C-230/11, EU:C:2012:693, punt 23 u l-ġurisprudenza ċċitata, kif ukoll id-digriet Brandes, C-415/12, EU:C:2013:398, punt 29 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 23 Sussegwentement, għandu jiġi rrilevat, kif sostna l-Gvern Ungeriz fl-osservazzjonijiet tiegħu, li l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88, kif interpretat mill-Qorti tal-Ġustizzja, ma jistabbilixxi l-ebda kundizzjoni għall-għoti tad-dritt għal kumpens finanzjarju hlief dak relatat mal-fatt, minn naħa, li r-relazzjoni ta' impjeg itterminat u, min-naħa l-oħra, li l-ħaddiem ma jkunx ha l-leave annwali kollu li għalih huwa kien intitolat fid-data meta din ir-relazzjoni tterminat.
- 24 Fl-aħħar nett, għandu jiġi kkonstatat li l-benefiċċju ta' kumpens pekunjarju fil-każ fejn ir-relazzjoni ta' impjeg itterminat minħabba l-mewt tal-ħaddiem huwa essenzjali sabiex jiżgura l-effettività tad-dritt għal-leave annwali mħallas mogħti lill-ħaddiem skont id-Direttiva 2003/88.
- 25 Fil-fatt, jekk l-obbligu li jithallas il-leave annwali jintemm mat-terminazzjoni tar-relazzjoni ta' impjeg minħabba l-mewt tal-ħaddiem, din iċ-ċirkustanza jkollha l-konsegwenza li okkorrenza aċċidentali, li hija lil hinn mill-kontroll kemm tal-ħaddiem kif ukoll tal-persuna li timpjega, twassal retroattivament għat-telf totali tad-dritt għal-leave annwali mħallas stess, kif stabbilit fl-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88.
- 26 Għal dawn ir-raġunijiet kollha, din id-dispożizzjoni tad-Direttiva 2003/88 ma tistax għaldaqstant tiġi interpretata fis-sens li l-imsemmi dritt jista' jispicċa minħabba l-mewt tal-ħaddiem.
- 27 Barra minn hekk, peress li l-Artikolu 7(2) tad-Direttiva 2003/88 ma jimponi ebda kundizzjoni għall-għoti tad-dritt għal kumpens finanzjarju iehor għajr dak li jirriżulta mill-fatt li l-relazzjoni ta' impjeg itterminat, għandu jiġi kkunsidrat li l-benefiċċju ta' tali kumpens ma għandux jiġi sugġett għall-eżistenza ta' talba minn qabel għal dan il-ghan.
- 28 Fil-fatt, minn naħa, dan id-dritt jingħata direttament mill-imsemmija direttiva mingħajr ma l-ħaddiem ikkonċernat irid jintervjeni f'dan ir-rigward u, min-naħa l-oħra, dan id-dritt ma jistax jiddependi fuq kundizzjonijiet oħra minbarra dawk li huma esplicitament previsti fiha, hekk li l-fatt li l-ħaddiem ma talabx minn qabel il-benefiċċju ta' kumpens finanzjarju skont l-Artikolu 7(2) ta' din id-direttiva huwa kompletament irrilevanti.
- 29 Minn dan jirriżulta, minn naħa, li l-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 ma jistax jiġi interpretat fis-sens li l-mewt tal-ħaddiem li jittermina r-relazzjoni ta' impjeg jiddispensa lill-persuna li timpjega tal-ħaddiem mejjet mill-hlas tal-kumpens finanzjarju li għalih dan id-ħaddiem normalment kien ikun intitolat bhala leave annwali mhux meħud, u, min-naħa l-oħra, li l-benefiċċju ta' tali kumpens ma jistax jiġi sugġett għall-eżistenza ta' talba minn qabel għal dan il-ghan.
- 30 Mill-kunsiderazzjonijiet preċedenti jirriżulta li għandha tingħata risposta għad-domandi preliminari magħmula li l-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88 għandu jiġi interpretat fis-sens li jipprekludi legiżlazzjoni jew prattiki nazzjonali, bħal dawk inkwistjoni fil-kawża prinċipali, li jipprevedu li d-dritt għal-leave annwali mħallas jispiċċa mingħajr ma jingħata d-dritt għal kumpens finanzjarju għal-leave mhux meħud, meta r-relazzjoni ta' impjeg tiġi tterminata minħabba l-mewt tal-ħaddiem. Il-benefiċċju ta' tali kumpens ma jistax jiddependi fuq talba minn qabel mill-persuna kkonċernata.

Fuq l-ispejjeż

- 31 Peress li l-proċedura għandha, fir-rigward tal-partijiet fil-kawża prinċipali, in-natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija din il-qorti li tiddeċiedi fuq l-ispejjeż. L-ispejjeż sostnuti għas-sottomissjoni tal-osservazzjonijiet lill-Qorti tal-Ġustizzja, barra dawk tal-imsemmija partijiet, ma jistgħux jithallsu lura.

Għal dawn il-motivi, Il-Qorti tal-Ġustizzja (L-Ewwel Awla) taqta' u tiddeċiedi:

L-Artikolu 7 tad-Direttiva 2003/88/KE tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill, tal-4 ta' Novembru 2003, li tikkonċerna ċerti aspetti tal-organizzazzjoni tal-hin tax-xogħol għandu jiġi interpretat fis-sens li jipprekludi leġislazzjoni jew prattiki nazzjonali, bħal dawk inkwistjoni fil-kawża prinċipali, li jipprevedu li d-dritt għal-leave annwali mhallas jispicċa mingħajr ma jingħata d-dritt għal kumpens finanzjarju għal-leave mhux meħud, meta r-relazzjoni ta' impjeg tiġi tterminata minhabba l-mewt tal-haddiem. Il-benefiċċju ta' tali kumpens ma jistax jiddependi fuq talba minn qabel mill-persuna kkonċernata.

Firem